

cogatur reverti ab orando Deo confusus, si non impetraverit quod postulat: et rationem redditur non debeat dimitti confusus, quoniam ipse est qui laudare solet nomen Domini. « Ne avertatur, » quasi a te repulsus et rejectus, « humilis factus confusus, » λ est, ne avertatur confusus is qui se humiliat coram te. Illud enim, *factus*, conjungitur cum voce *humilis*: unica enim vox est tum in hebræo, tum in græco, pro eo quod nos habemus: *Humilis factus*. « Pauper et inops laudabunt nomen tuum, » id est, ne dimittas humilem confusum, quoniam humilis, qualis est « pauper, et inops laudabunt nomen tuum, » quod a divitibus et superbis despicietur.

23. EXURGE, DEUS, JUDICA CAUSAM TUAM; MEMOR ESTO IMPROPERIORUM TUORUM, EORUM QUÆ AB INSIPIENTE SUNT TOTA DIE.

Addit aliam rationem, quoniam causa populi est causa Dei; quoniam impropria, quæ dicuntur ab inimicis, in ipsum Deum recidunt. « Exurge, inquit, Deus, judica causam tuam, » id est, defende causam tuam: nam in hebræo est ad verbum, *litiga item tuam*, hoc est, sis tu patronus causæ tuæ. « Memor esto impropriorum tuorum, quæ ab insipiente sunt tota die, » id est, quæ jugiter in te jactantur ab insipientibus populis, inimicis tuis. Illud, *judica causam tuam*, quamvis ad litteram ex hebræo significet, *litiga item tuam*, tamen quia Deus non potest litigare nisi apud tribunal justitiæ suæ, cum non habeat

superiorem, ideo ad ipsum pertinet judicare, id est, judicium ferre de lite, quam habet cum iniquis; proinde versio Septuaginta et Vulgate editionis habet: « Judica causam tuam. » S. Augustinus legit, *judica causam meam*, sed nescio quid secutus sit: nam hebræus et græcus codex habet secundam personam, et sic invenitur in latinis libris.

24. NE OBLIVISCARIS VOCES INIMICORUM TUORUM: SUPERBIA EORUM QUI TE ODERUNT, ASCENDIT SEMPER.

Concludit rogans Deum, ut non obliviscatur punire hostes suos, quia illi non obliviscuntur peccare. « Ne obliviscaris, inquit, voces inimicorum tuorum, » id est, ne impunitæ dimittas blasphemias inimicorum tuorum, « quoniam superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper, » id est, superbiæ voces inimicorum tuorum nunquam cessant, sed jugiter ascendunt a linguis eorum, tanquam scintille a fornace maligni cordis eorum. Illud, *inimicorum*, in græcis libris est, *servorum*, sive *supplicum tuorum*; et sic etiam legit S. Augustinus. Sed in hebræo est « inimicorum, » et sic etiam vertisse Septuaginta Interpretes testatur S. Hieronymus in Epist. ad *Suman et Bretellam*: proinde necesse est in textibus græcis irrepisse errorem et positum esse *servo* pro *inimico*. Illud, *superbia eorum*, in hebræo est, *sonitus*, sive *tumultus insurgentium in te*. Ex quo intelligimus, per *superbiam* hoc loco accipiendam esse vocem superbarum et elatam, ut diximus.

PSALMUS LXXV

SECUNDEM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, Ne corrumpas, Psalmus Cantici Asaph.

2. Confitebimur tibi, Deus: confitebimur, et invocabimus nomen tuum:

Narrabimus mirabilia tua. 3. Cum accepero tempus, ego justitias judicabo.

4. Liquefacta est terra, et omnes qui habitant in ea: ego confirmavi columnas ejus.

5. Dixi iniquis: Nolite inique agere, et delinquentibus: Nolite exaltare cornu.

6. Nolite extollere in altum cornu vestrum; nolite loqui adversus Deum iniquitatem.

7. Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque a desertis montibus:

8. Quoniam Deus judex est.

Hunc humiliat, et hunc exultat: quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto.

Et inclinavit ex hoc in hoc: verumtamen fæx ejus non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.

V. s. h. — Victori, Non desperas, Psalmus Cantici Asaph.

Confitebimur tibi, Deus, confitebimur, et juxta nomen tuum narrabunt mirabilia tua.

Cum accepero tempus [h. *conductum*], ego recta judicabo.

Dissolvetur terra cum omnibus habitatoribus suis, ego appendi columnas ejus. SEMPER.

Dixi inique agentibus, nolite inique agere: et impiis, nolite exaltare cornu.

Nolite exaltare in excelsum cornu vestrum: loquentes in cervice veteri.

Quia neque ab oriente, neque ab occidente: neque a solitudine montium.

Sed Deus judex: hunc humiliabit, et hunc exaltabit.

Quia calix in manu Domini, et vino meraco ad plenum mixtus, et propinatibit ex eo:

Verumtamen fæces ejus potabunt [ai. *epotabunt*] bibentes omnes impii terræ.

10. Ego autem annuntiabo in sæculum: cantabo Deo Jacob.

11. Et omnia cornua peccatorum confringam; et exaltabuntur cornua justii.

Ego autem annuntiabo in sempiternum: cantabo [h. *psallam*] Deo Jacob:

Et omnia cornua impiorum confringam; exaltabuntur cornua justii.

Argumentum. — Strophæ tres, quarum prima prelude, tertia conclusio est carminis: vers. 2-4, laudamus te, o Jova, qui auxilium nobis promisisti; 5-9, nolite gloriari, barbari, mox gravissimo supplicio afflicti; 10-11, laudibus efferamus Jovam, suorum vindicem. Compositus videtur Psalmus exorto Assyriaco bello, ejusque auctore vixisse temporibus Isaia: et Hiskie: cf. II *Chron.* xxxii, 7-8.

1. Præcatori, *Ne perdas* (cf. *Ps.* lviij, 1), carmen Asaphi, canticum.

2. Celebramus te, Deus, celebramus, et (quia) propinquum est nomen tuum; narrant (homines) miranda facinora tua.

3. « Nam, ait Dominus, prehendam tempus statutum, et tunc ego recte judicabo.

4. Dissolvuntur terra omnesque incolæ ejus, etiam firmas teneo columnas ejus. »

5. Dico insolentibus: Ne sitis insolentes; et improbis: Ne efferatis cornu (superbiatis).

6. Ne efferatis in altum cornu vestrum, neve loquamini collo arroganti proterva.

7. Neque enim ab ortu, neque ab occasu, neque a deserto montium:

8. Sed Deus est judex; hunc deprimit, et illum evehit.

9. Nam calix est in manu Jovæ, et vino æstuat, plenus est mixtione, et effundit Jova ex illo (propinat illud), etiam fæces ejus haurient,

hibent omnes improbi terræ.

10. Ego vero annuntiabo perpetuo (hoc Dei judicium), psallam Jacobi Deo.

11. Et omnia cornua improborum succidam, efferentur cornua justii.

NOTE.

Vers. 2. *Propinquum*, quod alii capiunt subjective, q. d. Nomen tuum proximum est cordi et labiis nostris: ita Alexandrinis. Alii objective: Deus in eo est ut præsentem se nobis liberandis exhibeat, ita ut te celebrandi novam causam habeamus. — Vers. 3. *Prehendam*, non prætermittam, eo utar. Cf. *Is.* x, 42. — Vers. 6. Alii, *collo protervo*. — Vers. 7. Quid subaudiendum? Alii: *aliquis judex aut dominus*. Septentrionem versus nulli tunc erant hostes Hebræorum. Alii: *erit salus vobis*. *Deserto*, vuta Arabie, in quo sunt montana sinaitica. — Vers. 9. *Calix*, judicii symbolum, utpote in quo singulis sua portio assignatur. *Vino*: alii, *et vinum in eo æstuat*. *Mixtione*, vino aromatibus mixto, quæ aronata vim ejus augent. Rosenmullerus, *vino infuso*, quemadmodum Græci suo $\mu\epsilon\tau\alpha$, sive $\mu\epsilon\tau\alpha\sigma\tau\alpha$, et Latini suo *miscere* utuntur, pro *infundere* simpliciter in calicem et *bibendum porrigeri*, quando nulla liquoris peregrini intervenit mixtio.

Etiam, vel profecto. Vim tamen huic voci propriam, puta *non nisi, tantum, servare potes, si reddas*: Improbri *tantum faeces, ejus, etc.*; vel; Id unum agere possunt impii, scilicet ut bibant faeces ejus.— Vers. 41. Maurero et aliis afferuntur hic verba Dei.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXXIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Ne corrumpas Psalmus Cantici Asaph.

Omnes partes hujus tituli sunt alibi explicate, si tamen plane explicari possunt. Tanta est enim titulorum obscuritas, ut divinatore opus sit potius, quam explicatore. Argumentum est admonitio ad humanum genus, ut juste vivant omnes, et superbiam tumorem deponant, quoniam imminet iudicium Dei severissimum atque justissimum. Videtur autem Psalmus compositus per modum dialogismi; quavis non indicitur mutatio personarum, nisi per ipsa verba, quae nunc populi justorum, nunc Prophetae, nunc Dei esse ipsa se produnt.

EXPLICATIO PSALMI.

1. CONFITEBIMUR TIBI, DEUS: CONFITEBIMUR ET INVOCABIMUS NOMEN TUUM.

2. NARRABIMUS MIRABILIA TUA. CUM ACCEPERO TEMPUS, EGO JUSTITIAS JUDICABO.

Vox est populi electi qui ex noticia Dei, quam habet pro caeteris hominibus, dicit suum officium esse laudare, orare et praedicare Deum. « Confitebimur, inquit, tibi, » id est, laudabimus te; « confitebimur et invocabimus nomen tuum, » id est, non solum laudabimus in hac vita, sed etiam invocabimus: pura enim laudatio non est vite praesentis, sed futurae. « Narrabimus mirabilia tua, » id est, non solum laudabimus in corde nostro, et orabimus, sed etiam praedicabimus aliis omnibus « mirabilia opera tua, » ut etiam caeteri discant timere et amare te. Quod attinet ad verba, non levis difficultas est. Nam in hebraeo pro *invocabimus nomen tuum*, legitur ad verbum, *et propinquum nomen tuum*. Verisimile est Septuaginta legisse, *vekarò beshimaca, et invocare in nomine tuo*; non autem, ut nunc habetur, *vekaròb shemeca, et propinquum nomen tuum*. Facile enim fuit libraribus conjungere litteram primam vocabuli sequentis cum ultima praecedentis. « Cum accepero tempus, ego justitias judicabo. » Haec est pars versiculi secundi, et continet verba Dei summi Judicis, qui approbas verba justorum, promittit suo tempore se redditurum illis praemium, ut etiam impiis non confidentibus nec invocantibus, poenam. « Cum, inquit, accepero tempus, » id est, cum venerit hora ab aeternitate determinata iudicii mei, « tunc ego justitias judicabo, » id est, justissime sive rectissime judicabo. Diem iudicii, ut etiam horam, esse certo definita docet Apostolus, *Act. cap. xvii*: « Nunc inquit, annuntiat hominibus, ut omnes ubique poenitentiam agant, eo quod statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in equitate in viro, quam statuit, fidem praebens omni-

bus, suscitans eum a morte. » Docet S. Joannes in *Apoc. cap. xiv*: « Time te Deum, et date illi honorem, quia venit hora iudicii. » Migne gratia, ut inquit S. Augustinus, agenda sunt Deo, quod non statim post peccatum iudicat, sed expectat homines ad poenitentiam, interim exhortari et invitare non cessans nullis et variis modis, donec statuta dies et hora adveniant. Illud, *justitias judicabo*, non significat Deum iudicaturum opera justa, ut aliqui existimant, sed Deum recte iudicaturum: nam eadem vox hebraea, *mesurim*, habetur in *Psalm. lvi*: « Si recte iudicium loquimini, recta iudicate, filii hominum. » Quod hic dixit « justitias, ibi dixit recta; » et sicut ibi sensus est: Justam sententiam proferam; ita hic sensus est: Justam sententiam proferam.

3. LIQUEFACTA EST TERRA, ET OMNES QUI HABITANT IN EA: EGO CONFIRMAVI COLUMNAS EIUS.

Iterum loquitur populus justorum dicens: Si juste iudicabis, Domine, quis sustinebit? nam « liquefacta est terra, » id est, defluxit, corrupta est, dissipata est propter iniquitates habitantium in ea; « et omnes habitantes in ea » deflexerunt et corrupti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Respondet Dominus: « Ego confirmavi columnas ejus, » quasi dicat: Non omnis terra omnino corrupta est; nam ego confirmavi columnas ejus, viros perfectos, ob quos terra subsistit; semper enim habuit Deus servos suos electos et perfectos. Nam *Gen. vi*, ubi dicitur: « Terra corrupta ob iniquitates inhabitantium; » ibi dicitur: « Noe vir justus atque perfectus. »

4. DIXI INIQUIS: NOLITE INIQUE AGERE; ET DELINQUENTIBUS: NOLITE EXALTARE CORNU.

5. NOLITE EXTOLLERE IN ALTUM CORNU VESTRUM, NOLITE LOQUI ADVERSUS DEUM INIQUITATEM.

Nunc jam loquitur Propheta, ut unus de nu-

mero justorum, et admonet iniquos ut desinant ab iniquitate, cum adhuc spes remaneat salutis, et propterea differatur iudicium, ut locus sit poenitentiae. « Dixi, inquit, iniquis: Nolite inique agere, » id est, nolite perseverare in iniquitate. Verba hebraica possent etiam verti: *Dixi stultis: Nolite stultescere*, sed quanquam interpretatio Septuaginta Seniorum optima est, quam etiam in sua versione secutus est S. Hieronymus, tamen utraque vera est. Omnes enim iniqui stulti sunt, cum errent a vero itinere, et ridentes ac ludentes ruant in praecipitium. Addit Propheta, « et delinquentibus: Nolite exaltare cornu, » id est, dixi delinquentibus: Nolite gloriari in iniquitate, nolite superbe defendere peccata vestra. Cornu enim superbiam significat, et illi longius a salute recedunt, qui non solum peccant, sed etiam gloriantur, cum malefecerint, et laudari volunt in sceleribus suis: « Nolite extollere in altum cornu vestrum, » id est, nolite in profundum malorum tam alte descendere, ut etiam Deum contemnatis, et in ipsum Deum verba blasphemiae. Vox hebraea, ut nunc legitur, non habet, *adversus Deum*: sed, ut S. Hieronymus verit, *in cervicibus veteri*; vel, ut alii legunt, *culo duro*. Sed Septuaginta non videntur legisse *betsonar*, sed *betur*, quod est unum ex nominibus Dei, et proprie significat *petram*, quia Deus fortissimus est; et per vocem *hathak*, quae significat *durum*, non intellexerunt Septuaginta collum *durum*, sed verba dura et iniqua, et ideo vertierunt: *Nolite loqui adversus petram verba dura et iniqua*, id est, adversus Deum fortissimum verba dura, id est iniqua, quales sunt blasphemiae. Et sane eleganter alludit Propheta a verbis duris ad petram duram; quasi dicat: Nolite contendere verbis duris cum Deo, qui est petra durissima; quia petra conteret vos, et verba vestra inania esse monstrabit.

6. QUIA NEQUE AB ORIENTE, NEQUE AB OCCIDENTE, NEQUE A DESERTIS MONTIBUS: QUONIAM DEUS JUDEX EST.

Reddit rationem, cur non oporteat adversus Deum loqui iniquitatem; quia videlicet ab illius iudicio nusquam erit effugium: non enim « ab oriente » iudicabit, ut possis fugere in occidentem: « neque ab occidente, » ut possis latere in oriente; « neque a desertis montibus, » ut abscondas te in aliqua valle inter arborum ramos. Iste enim « Judex Deus est, » qui ubique est, et nullo excluditur loco cum nullum occupet locum. Ita S. Augustinus. Alii exponunt, quia neque ab oriente expectandum est auxilium, neque ab occidente, neque a desertis montium, « quia Deus Judex est, » cui nemo resistere potest.

7. HUNG HUMILIAT, ET HUNG EXALTAT; QUIA CALIX IN MANU DOMINI VINI MERI PLENUS MIXTO.

8. ET INCLINAVIT EX HOC IN HOC: VERUMTA-

MENTEN FAX EJUS NON EST EXINANITA; BIBENT OMNES PECCATORES TERRAE.

Dixerat non esse effugium a iudicio Dei; nunc declarat dicens, « hunc humiliat, » superbum videlicet; « et hunc exaltat, » scilicet humilem. « Quia calix in manu Domini vini meri, » id est, quia in potestate Dei est iustitia vindicativa, quae dum peccatores superbos punit, simul exaltat, quae dum peccatores justos humiles, quos ab oppressione impiorum liberat. Porro « calix vini meri » dicitur iustitia vindicativa in Scripturis passim, ut *Isai. li*, *Hierem. xxi*, *Thren. iv*, *Ezech. xxxiii*, *Apoc. xiv*, et alibi. Ratio hujus metaphore est, quoniam vinum merum epotum debilitat adeo totum hominem, ut nec sciat, nec possit se juvare: ebrius enim amittit iudicium, tremat, caecit, soporatur. Qui punitur ab homine saepe remedium habet, vel favoris, vel fugae, vel violentiae: qui autem punitur a Deo, tanquam multo vino mero interebriatus, repente cadit, et omni propterea remedio caret. Addit Propheta, « plenus mixto, » id est, plenus est calix Domini non simplici vino unius generis, sed mixtione variorum generum vini meri, quia mixtione non temperatur vinum, sed fortius redditur. Id significat iustitiam Dei vindicativam abundare multitudine et varietate poenarum. « Ignis et sulphur, et spiritus procellarum pars calicis corum, » *Psalm. x*. Aliqui dicunt vinum calicis Dei dici mixtum, quia turbidum, aut faeculentum. Alii mixtum interpretantur, « infusum, » quia miscere vinum, aliquando significat « infundere. » Alii fingunt duos calices, unum plenum mero, alium plenum mixto; sed quod nos diximus probabilis videtur, et plures habet auctores. « Et inclinavit ex hoc ore in hoc, » id est, jam Deus propinavit multis hunc calicem irae suae, inclinavit calicem ex hoc ore in hoc os, transtulit ad varias gentes, punivit Sodomitas, Chaldaeos, Aegyptios et alios. « Verumtamen fax ejus non est exinanita, » id est, adhuc remanet gravissima pars iustitiae vindicativae, quae servatur in diem ultimi iudicii, et tunc « ex ea bibent omnes peccatores terrae. » Tunc enim non erit amplius locus misericordiae, sed omnes, qui peccatores in illa die inventientur, cogentur bibere faeces calicis irae Domini.

9. EGO AUTEM ANNUNTIABO IN SEECULUM, CANTABO DEO JACOB.

Vox haec Prophetae est, qui descripto iudicio Dei et supplicio impiorum, pollicetur se annuntiarum laudes Dei in aeternum. Ibi, inquit, bibent calicem irae Dei: « Ego autem » liberatus per gratiam Dei, « annuntiabo in saeculum; » deinde declarat, quomodo annuntiabit: « Cantabo, inquit, Deo Jacob; » haec erit annuntiatio mea hymnus laudis et gratiarum actionis « Deo Jacob, » quem in aeternum cantabo.

40. ET OMNIA CORNUA PECCATORUM CONFRAIN-
GAM, ET EXULTABUNTUR CORNUA JUSTI.

Hæc Dei vox est, qui subjungit et concludit Psalmum, dicens : Et ego « confringam omnia cornua peccatorum, » omnem superbiam, omnem gloriam, omnem potentiam. « Et exultabunt cornua justi, » et faciam ut exaltetur gloria, et potentia justi cujuscumque, sed præcipue Christi, qui sic fuit eminenter justus, ut multos justificaverit, ut dicitur *Isai. lxi* : « Justificabit ipse justus servus meus multos. » Posset hic versiculus con-

jungi cum superiore, ita ut Propheta intelligatur utrumque dicere : « Annuntiabo in seculum, et omnia cornua peccatorum confringam. » Dicitur enim confringere cornua peccatorum non solum, qui reipsa peccatores humiliat, sed etiam qui denuntiat peccatores humiliandos esse, ad quem modum dicitur Hieremias « constitutus » super gentes, et regna, ut destruat et evellat, ædificet et plantet. » *Hierem. i*. Videtur tamen prior expositio magis accommodata huic Psalmo, qui secundum formam dialogismi compositus est, ut S. Hieronymus in *Commentario doctet*.

PSALMUS LXXVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem*, In laudibus, *Psalmus Asaph, Canticum ad Assyrios*.

2. Notus in Judæa Deus; in Israel magnum nomen ejus.

3. Et factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion.

4. Ibi confregit potentias arcuum, scutum, gladium et bellum.

5. Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis :

6. Turbati sunt omnes insipientes corde. Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.

7. Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt qui ascenderunt equos.

8. Tu terribilis es, et quis resistet tibi? ex tunc ira tua.

9. De cælo auditum fecisti iudicium : terra tremuit et quievit.

10. Cum exurgeret in iudicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.

11. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, et reliquæ cogitationis diem festum agent tibi.

12. Vovete, et reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu ejus offeritis munera :

Terribili, 13. et ei qui auferit spiritum principum, terribili apud reges terræ.

Argumentum. — Epititium atque gratiarum actio propter victoriam juvante Deo ab hostibus reportatam, eademque illam, ut opinor, quam superiore Psalmo speraverant. Strabæ tres : vers. 2-4, magnum est nomen Dei potentissimi : est exordium; 5-11, res ipsa fusiis et poetice narratur; 11-13, gratiarum actio.

1. Præcentori, fidibus *canendum*, carmen *Asaphi*, canticum.

2. Notus est in Juda Deus, in Israele magnum est nomen ejus.

V. s. h. — Victori, In Psalteriis [*h. carminibus*] *Psalmus Asaph* Cantici.

Cognoscitur in Judæa Deus : in Israel magnum nomen ejus.

Et erit in Salem tabernaculum ejus, et habitatio ejus in Sion.

Ibi confregit volatilia arcus [*h. diaboli arcum*], scutum, et gladium, et bellum. SEMPER : Lumen tu es magnificæ a montibus captivitatis.

Spoliati sunt superbi corde : dormitaverunt somnum suum, et non invenerunt omnes viri exercitus manus suas.

Ab increpatione tua, Deus Jacob, consopitus est currus [*al. et currus*] et equus.

Tu terribilis es, et quis stabit adversum te? ex tunc ira tua.

De cælo annuntiabis [*h. auditum fecisti*] iudicium : terra timens et tacebit.

Cum surrexerit ad iudicium Deus, ut salvos faciat omnes mites terræ. SEMPER.

Quia ira hominis confitebitur tibi : reliquias irarum accingeris.

Vovete et reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu ejus offerunt dona terribili :

Auferenti spiritum ducum : terribili regibus terræ.

PSALMUS LXXV.

3. Et est in Salem tabernaculum ejus, et habitaculum ejus in Sione.

4. Ibi confregit fulmina arcus (poet. *sagittas*), clypeum, et gladium, et bellum.

5. Illustris tu es, magnificens præ (vel e) montibus ferarum.

6. *Armis* spoliati sunt heroes animosi, dermitant somnum suum (æternum), nec invenerunt omnes viri fortes manus suas.

7. Ab (propter) increpatione tua, Deus Jacobi, somno obruitur et currus et eques.

8. Tu, terribilis tu es, et quis stabit coram te, ex quo (statim ac) *exarserit* ira tua?

9. E cælis audire fecisti sententiam (in Sennacheribum) : terra timuit, et quæta fuit.

10. Cum surrexit ad iudicium Deus, ut salvaret omnes afflictos (seu *mansuetos*) terræ.

11. Nam (sane) furor hominis laudat te, residuo irarum te accingis.

12. Vota facite et solvite Jovæ, Deo vestro (o Israelitæ), omnes qui sunt circa eum offerant munera terribili.

13. Abscindit *Deus* spiritum (superbiam) principum, terribilis regibus terræ.

NOTE.

Vers. 2. *Notus*, recenti victoria. — *Salem*, Hierosolyma. Verbis ludit; nam *Salem* propr. est *pax* : hinc non male Alexandrinus vertit, *fuit in pace*, i. e. incolume. — Vers. 4. Hengstenberg pro *fulmina* vertit *flamma*. — Vers. 5. Magna sententiarum varietas. Ewaldus, *splendidior tu es, magnificenter, quam montes præda*, hostium arcus prædatorie : tu, i. e. o Jovæ, invisibilis licet; Maurer, o Sion (vers. 3), Dei sedes. Ita Prophæta Niniven et Babylonem vocant leonum et leopardorum antra. Alius, *illustris tu es*, o Jovæ, *splendidus*, quasi sol oriens e montibus, qui sunt *ferarum* latibula. Alius priores versiculi sequentis voces ad vers. 5 trahendo sensum commodissimum efficit, *ex montibus præda extracti sunt heroes animosi*. — Vers. 6. *Manus*, etc., i. e. suis viribus uti præ terrore non sciverunt. Cf. *Nahum*, iii, 18; *II Reg.* xix, 35; *Is.* x, 32. — Vers. 11. *Nam* ad omne quod præcedit refertur. Sensus : Nascitur tibi laus ex domato a te furor hostium, qui ad te se convertunt : ita *Vulgatus*, qui pro te *accingis*, legit *thachegok*, a verbo *chagag*. Aliter Hengstenberg : Vanus hominum furor iræ Dei præbet tum ansam, tum celebrationis materiam, quando nimirum iste hominum furor efficit, ut Deus instar herois ira succensi, residuum irarum apparatus, tanquam arma, producat, eodemque gladio et pharetra se accingat. — Vers. 12. *Omnes qui*, etc., gentiles Israelitarum vicini.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, In laudibus, *Psalmus Asaph, Canticum ad Assyrios*.

Propter ultima verba tituli, *Canticum ad Assyrios*, que non sunt in codice hebraico, existimant Theodoretus, Euthymius, et multi recentiores in hoc Psalmo prædici victoriam, quam obtinuit Ezechias de Sennacherib rego

Assyriorum. Sed non dubium est altiore sensu prædici victoriam electorum Dei adversus omnes hostes tum visibiles, tum invisibiles.

EXPLICATIO PSALMI.

1. NOTUS IN JUDEA DEUS, IN ISRAEL MAGNUM NOMEN EJUS.

Propter hæc verba valde superbiunt carnales Judei, sed frustra. « Notus enim erat Deus in Judea » terrena, quando in ea debebat prophete et populus prophetis acquiescens: et pari ratione, « in Israel » secundum carnem magnum erat nomen Dei, quædò populus Israel non solum carne, sed etiam corde circumcidebatur: sed posteaquam Deum Filium, quem omnes prophete annuntiaverant, negaverunt, et ejus populus esse desiderant, non est amplius in Judea terrena notus Deus; neque in Israel secundum carnem, magnum est nomen ejus. Quia tamen hic Psalmus in titulo habet, « in finem, » et ideo respicit Christum, qui est finis legis, et usque in finem mandici canendus est; nunc etiam verum est, et semper erit verum, quod hic dicitur: « Notus in Judea Deus, in Israel magnum nomen ejus. » Sed per Judeam Ecclesia accipienda est, in qua sunt veri Judei, circumcisi corde, non carne de quibus Apostolus ad Rom. 11: « Non qui in manifesto Judeus est, neque que in manifesto in carne est circumcisio; sed qui in abscondito Judeus est, et circumcisio cordis in spiritu, non littera. » Et cap. 11: « Non omnes, qui ex Israel, hi sunt Israelitæ, » etc. In Ecclesia igitur christiana notus Deus est; et in populo christiano magnum est nomen ejus: major enim sapientia est in parvulis Christianis callentibus brevissimum catechismum, quam olim fuerit in philosophis Gentium, vel in magistris in Israel. Sed præcipue notus Deus est viris perfectis in Ecclesia Dei, qui totos se contemplationi rerum divinarum dederunt, et ex contemplatione in confessionem divinæ magnitudinis toto corde erumpunt. Judea enim confessionem significat.

2. ET FACTUM EST IN PACE LOCUS EJUS, ET HABITATIO EJUS IN SION.

Ad litteram redditur ratio cur in Judea potius, quam in aliis locis olim Deus notus esset: et quia videlicet Jerusalem quasi regiam suam; et Sion quasi arcem sibi Deus elegerat. « Et factus est, inquit, in pace locus ejus, » id est, Deus elegit sibi locum peculiarem, in quo tabernaculum suum collocaret, in civitate Salem, quæ pacem significat: « Et habitatio ejus in Sion, » id est, elegit sibi habitationem in Sion; quæ est pars altissima et nobilissima civitatis Jerusalem. In hebraeo pro in pace, habetur כְּשָׁלוֹם *keshalom*, in Sion, quod est nomen civitatis Jerosolymæ; sed Septuaginta interpretati sunt nomen, et ideo verterunt, in pace; nam, ut dicitur ad Hebr. vii: « Rex Salem, est rex pacis. » Itaque hoc loco ad litteram « in pace » non significat virtutem, sed

civitatem: quod satis facile intelligitur ex verbis sequentibus: « Et habitatio ejus in Sion. » Sed altiore sensu significatur, ideo Deum notum esse viris perfectis; quia Deus præcipue habitat in mentibus pacem habentium, et contemplantium: nam ut Salem significat pacem; ita Sion speculam. Et nisi quis per mortificationem carnis pacem habeat ad Deum, ad proximum et ad seipsum, non facile per contemplationem transcendit res omnes creatas, et uni Deo conjungitur.

3. IBI CONFREGIT POTENTIAS ARCUUM, SCUTUM, GLADIUM ET BELLUM.

Hic etiam describit victoriam adversus Assyrios, de quibus in titulo Psalmi. Gloria hujus victoriae habetur lib. I Reg. xix, ubi Deus liberavit Jerusalem ab obsidione regis Sennacherib sine ulla pugna Judeorum. Angelus enim Domini una nocte occidit centum octoginta quinque millia Assyriorum, et eo modo « confregit Deus potentias arcuum; » id est, sagittas, quas Assyri paraverant, ut jacerent in Hebræos; et « scutum, » quod paraverant, ut se defenderent ab Hebræis; et « gladium, » quem exacerant, ut cominus pugnarent adversus eos, adversus quos sagittis eminus pugnassent; denique « bellum » totum confregit, id est, avertit ab urbe Jerusalem. In hebreo pro verbis, potentias arcuum, habetur רִשְׁפֵי קֶשֶׁת *rishpe keseth*, quæ voces proprie significant carbonem arcuum, id est, jacula ignita arcuum; sed Septuaginta verterunt, potentias arcuum, quia potentia arcus in sagittis ejaculandis consistit. Altiore sensu per jacula ignita et gladios, significantur, tentationes demonum, et persecutiones hominum. Per secula intelliguntur prætextus varii, quibus se tegunt hostes nostri spirituales, cum nos oppugnant: sed in animis peccatorum servorum suorum Deus victorias maximæ abinet, ut perspicuum est ex historiis sanctorum martyrum et peccatorum monachorum.

4. ILLUMINANS TU MIRABILITER A MONTIBUS ÆTERNIS: TURBATI SUNT OMNES INSIPIENTES CORDE.

Ostendit Propheta unde potissimum orta sit victoria Hebræorum adversus Assyrios; id autem facit per apostrophen ad Deum: « Illuminans, inquit, tu mirabiliter a montibus æternis, » id est, confregit Dominus in Jerusalem arma offensiva et defensiva Assyriorum; ille autem Dominus tu es, qui hæc fecisti, dum ex caelis, tanquam æternis quibusdam montibus tuis, ac veluti altissima specula, et arce tua, mirabiliter fulgurasti, et Angelum tuum tanquam celeste fulmen misisti in exercitum Assyriorum, unde « turbati sunt omnes » illi milites Sennacherib, tanquam amisso judicio oblenabrati, et præ stupore mentis « insipientes

corde » effecti. Quod ad verba attinet, in hebreo, pro voce æternis, est תֵּרֶפֶח *tereph*, quæ prædam significat, vel captivitatem, non æternitatem. Sed omnino necessarium est ut Septuaginta Interpretes aliquid aliud legerint: neque enim fieri potest ut viri doctissimi, et utriusque linguæ peritissimi verterent, a montibus æternis, vel græce ἀπὸ ἑλισσίων *elision*, si legissent תֵּרֶפֶח *tereph*. Itaque suspicor eos legisse תֵּרֶם *terem*, non תֵּרֶפֶח *tereph*; significat autem *terem* ante, vel antequam, sive priusquam; et fieri potest ut non solum sit adverbium, sed etiam nomen, et significet antiquitatem, vel antiquum; quomodo קֶדֶם *kedem* significat ante, et significat etiam antiqua, ut patet ex Psalmo lxxvi, vers. 6: « Cogitavi dies antiquos. » Et Psal. xliii, vers. 2: « Quod operatus es in diebus antiquis. » Idem autem est, a montibus æternis, et a montibus antiquis; quemadmodum Dan. vii, « antiquus dierum » dicitur Deus, quia æternus est. Illud autem, turbati sunt omnes insipientes corde, S. Hieronymus vertit ex hebr. *spoliati sunt superbi corde*; sed Septuaginta Interpretes sensum verterunt. Illud enim, *spoliati sunt*, non significat, spoliati sunt vestibus, sed, spoliati sunt iudicio, erraverunt, stupefacti sunt: quod est idem cum illo, *turbati sunt*. Pro *insipientes corde*, S. Hieronymus vertit, *superbi corde*, quia legi, אֲבִירֵי לֵב *abire leb*; Septuaginta legerunt, אֲבִירֵי לֵב *abire leb*; facile autem fuit mutari unam litteram in aliam similem, id est *daleth* in *resh*. Jam vero in sensu spirituali significat hic versuculus, principium victoriae adversus hostes invisibiles esse illuminationem internam Dei, per quam videre nos facit Deus tum ipsos hostes, tum ipsorum fraudes; nec non bona invisibilia, « quæ præparavit Deus diligentibus se; » et mala invisibilia, quæ præparavit odio habentibus se. Et quemadmodum Deus illuminans mirabiliter a montibus æternis celestis habitaculi sui, fortissimos reddit servos suos: sic e contrario conturbat hostes suos, insipientes corde, qui videntes viros sanctos et per eos contemnere visibilia, condonare injurias, bonum pro malo reddere, durissima quæque propter Deum libenter pati, obstupescunt et irascuntur; sed in fine dicturi sunt: « Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, et finem illorum sine honore, » Sap. v.

5. DORMIERUNT SOMNUM SUUM, ET NIHIL INVENERUNT OMNES VIRI DIVITIARUM IN MARIBUS SUI.

Communis expositio est, quod Propheta describit mortem Assyriorum, qui ab Angelo intercepti sunt, ut hic sit sensus: « Dormierunt somnum suum, » id est, somno mortis soporati sunt, qui Jerusalem desiderabant invadere, et se brevi eam capturos et spoliatores esse sperabant; et « omnes viri divitiarum nihil invenerunt in manibus suis, » id est, isti Assyrii, qui ditissimi erant, et majores divitias appetebant, post mortem il-

lam repentiam in infernum destrui, nihil invenerunt in manibus suis, neque ex iis quæ habebant, neque ex iis quæ sperabant. Sed altiore sensu doctrina generalis traditur adversus insipientes corde, qui magnificiunt bona temporalia, et desipiunt viros sanctos et perfectos, qui ista contemunt. « Dormierunt, inquit, insipientes corde somnum suum, » id est, toto tempore vite hujus quasi sopore gravi concupiscentiæ et ignorantie oppressi quiete dormierunt, somniantes se divites et beatos esse: sed ubi per mortem evigilaverunt (pena enim aperit oculos, quæ culpa clauserat), nihil invenerunt in manibus suis, et tunc intellexerunt bona hujus vite non vera bona, sed ludibria somniantium fuisse, et ex iis nihil sibi remansisse, nisi verum conscientiam, et penæ sempiternæ reatum.

6. AD INCREPATIONE TUA, DEUS JACOB, DORMITAVERUNT, QUI ASCENDERUNT EQUOS.

Declarat mortem Assyriorum non fuisse naturalem, sed ab ipso Deo irato immissam: « Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt, » illi videlicet, de quibus dictum est versus superiore: « Dormierunt somnum suum; » illi, inquam, dormierunt somnum suum « ab increpatione tua » prostrati, et intercepti sopore mortis accepto: nam increpatione Dei efficacissima est, et eam continuo effectus sequitur. Si enim B. Petri increpatione Ananiam et Saphiram occidit, Act. iii, quanto magis increpatione Dei originis peccatorum? Illud, qui ascenderunt equos, est descriptio superbie et arrogantie Assyriorum, qui in equitate suo confidebant. In hebreo ad verbum habetur, *currus et equus*; sed Septuaginta non legerunt רֶכֶב *recheb*, id est *currus*, sed *rocheb*, id est *equus*, ut sensus sit: Conspiti sunt eques et equus. In sensu autem spirituali significatur, morte sempiterna plectendus ab irato Deo, et demonem tanquam equum, qui demonem peccatorem tanquam equum, qui demonem sibi insidere, et ab eo regi se turpiter passus est.

7. TU TERRIBILIS ES, ET QUIS RESISTET TIBI, EX TUNC IRA TUA?

Alloquitur nunc Propheta Deum, et ex ultione et supplicio Assyriorum admiratur potentiam Dei, erudiens nos, ut similitur admiremur et timeamus: « Tu, inquit, terribilis es, et quis resistet tibi, » quando iratus fueris? Illud enim, *ex tunc ira tua*, significat: Ex quo tempore incipit ira tua, et conjungendum est cum præcedentibus, ut conjungit etiam S. Augustinus. Sed in textu latino ponuntur distinctio et interpunctio sæpe ob commoditatem canentium. Illud, *quis resistet tibi*, in hebreo est ad verbum: *Quis stabit ante faciem tuam?* quod aliquid amplius significat, quam resistantiam, quasi dicat: Quis audebit faciem tuam iratam intueri? Sed Septuaginta sensum verum transtulerunt.

8. DE CÆLO AUDITUM FECISTI JUDICIUM; TERRA TREMIT, ET QUIEVIT:

9. CUM EXURGERET IN JUDICIUM DEUS, UT SALVOS FACERET OMNES MANSUETOS TERRÆ.

Occasione accepta ex ira Dei in Assyrios, transitum facit ad iram, quam ostendet idem Deus in die judicii generalis: tunc enim vere et proprie nemo impiorum sustinere poterit vultum irati Judicis: loquitur autem de rebus futuris per verba temporis præteriti more prophetico. « De cælo auditum fecisti judicium, » id est, de cælo annuntiabis per varia signa, quæ erunt in sole, et luna, et stellis, et tandem per horribilem tubam angelicam, ad judicium novissimum te esse venturum; et tunc terra contremisec, et præ timore silebit, id est, omnes habitantes in terra silebunt, « arescentes præ timore, et expectatione eorum, quæ supervenient universo orbi, » Luc. xxi. Illud, *quævit*, non significat *requiem a labore*, sed *taciturnitatem et silentium ob timorem*. S. Hieronymus optime sensum vertit: *Terra timens tacet*; sed Septuaginta verterunt ad verbum: « Terra tremit, et quævit, » sic etiam est in hebræo. « Cum exurgeret in judicium Deus, » id est, de cælo auditum facies judicium, cum tu Deus exurges in judicium, surges de solio tuo cælesti, et venies ad judicandum orbem terrarum, « ut salvos facias omnes mansuetos terræ; » hic enim erit finis judicii, ut omnes mansueti, qui sunt in terra, non amplius vexentur a crudelibus et superbis persecutoribus, sed omnibus impiis et peccatoribus justo judicio condemnatis, omnes pii et justis salutem æternam, requiem videlicet et felicitatem sempiternam possideant. Illud, *omnes mansuetos terræ*, satis aperte significat non posse referri ad liberationem Hebræorum de manu Sennacherib regis Assyriorum, sed referenda esse ad universam liberationem omnium justorum. Vocat autem Scriptura *mansuetos*, eos qui liberabuntur, quoniam mansuetudo opponitur crudelitati persecutorum, et quoniam mansuetudo propria est discipulorum Christi, qui ut Agnus mansuetus in hoc mundo versatus est, et coram tendente et jugulante se obmutuit; denique quia mansueti non resistunt Deo revelanti quæ credenda sunt, neque promittenti quæ speranda sunt, neque jubenti quæ facienda sunt, ac per hoc mansuetudo omnes virtutes includit.

40. QUONIAM COGITATIO HOMINIS CONFITEBITUR TIBI, ET RELIQUÆ COGITATIONIS DIEM FESTUM AGENT TIBI.

Hoc sequitur ex judicio ultimo, ut mansueti liberati ab omni oppressione persecutorum, hoc tantum beneficium cogitantes, perpetuo Deum laudent, et festos dies celebrent in cælo, memoria retinentes hæc Dei magnalia. Illud *quæ* non reddit rationem hoc loci, sed accipitur pro *quare*, vel *propter quod*, ut sensus sit: *Quare cogitatio*

hominis liberati confitebitur tibi laudes, imo ipsa jugis cogitatio tanti beneficii, erit jugis et assidua laudatio. « Et reliquæ cogitationis, » id est, perpetua memoria, quam in ipsis reliquet cogitatio tante rei, « diem festum agent tibi, » in æternum tibi cantabit et jubilabit. Quod attinet ad verba, S. Hieronymus ex hebræo vertit, *quia ira hominis confitebitur tibi, reliquis ira accingeris*: quæ verba nullum commodum sensum facere videntur, cum revera satis apte respondeant verbis hebraicis, quæ nunc in Bibliis excusis habentur. Sed sciendum est vocem חַמָּה *chama* posse deduci a verbo נָחַם *nacham*, quod *panitere, et consolari*, et secundum Septuaginta etiam *cogitare*, significat; nam Genes. cap. vi, 6, ubi nos habemus: « Pœnituit Deum, quod hominem fecisset in terra, » Septuaginta interpretes verterunt: *Cogitavit Deus, quod hominem fecisset in terra*. Quare illud חַמָּה *chama*, non solum significat *iram*, sed etiam *cogitationem* ex sententia Septuaginta interpretum, quibus major fides habenda est, quam omnibus dictionariis. Illud autem חָגַגְתָּ *thaggar*, quod significat *accingeris*, a verbo חָגַגְתָּ *chagag*, Septuaginta interpretes legerunt sine ullo dubio חָגַגְתָּ *thichgog*, a verbo חָגַגְתָּ *chagag*, quod *festum agere* significat. Imperitissimi enim fuissent, si vertissent *festum agere*, et dictionem quam invenerunt non derivassent a radice *chagag*, sed a radice *chagar*, quæ similes sunt, et facile per errorem libratorum mutari potuerunt. Itaque retinenda est lectio et interpretatio Septuaginta Seniorum, quam fideliter Interpres latinus expressit.

41. VOVETE, ET REDDITE DOMINO DEO VESTRO OMNES QUI IN CIRCUITU EJUS AFFERTIS MUNERA.

42. TERRIBILIS, ET EI QUI AUERT SPIRITUM PRINCIPUM, TERRIBILIS APUD REGES TERRÆ.

Concludit Propheta Psalmum, exhortans fideles populos ad vovendum et reddendum, ut eo modo placatum habere possint Deum, qui terribilis est, adeo ut ipsis etiam regibus vitam adimat, quando ei libitum fuerit. « Vovete, inquit, et reddite, id est, promittite Deo sacrificia et dona, quæ illi grata sunt, sed simul fideliter reddite, quæ promissis. Vovete, inquam, et reddite, vos omnes, qui in circuitu ejus affertis munera, » id est, vos omnes, qui frequentatis aras dominicas et in circuitu altaris consistentes offerre soliti estis munera: vovete autem, et reddite Deo vero. « *Terribilis est* » in judiciis suis, et a nemine irideri, aut falli potest; nec solum terribilis est erga privatos homines, sed etiam in reges et principes, qui aliis hominibus terribiles esse solent. Ex illis verbis: « Vovete, et reddite, » refellitur hæresis modernorum hereticorum, qui vota rerum non imperatarum a Deo, omnino contemunt. Sanctus enim Augustinus, exponens hunc locum, scribit rectissime voveri Deo perpetuam virginitatem, spontaneam pauperiam, et alia id genus, quæ

Deo non imperantur. Illud, *in circuitu ejus sunt*, exposuimus de circuitu altaris, juxta illud Psalm. xxy, 6: « Circumdabo altare tuum, Domine. » S. Augustinus docet illos esse in circuitu Dei, qui communem habent Deum; quod enim commune et publicum est, in medio ponitur, ut omnes eo participent. Illi autem non sunt in circuitu Dei, qui, si quid sciunt de Deo, quasi proprium abere volunt. Illud, *affertis munera*, in hebræo

et græco legitur in tertia persona, *qui in circuitu ejus sunt, offerunt illi munera*; sed idem est sensus. Illud, *qui auert spiritum principum*, exponunt aliqui de spiritu superbie, id est, qui humiliat principes. Sed nostra expositio confirmatur ex Psalm. cii: « Auferes spiritum eorum, et deficient, et in pulverem suum revertentur; » et in hoc vere ostenditur terribilis Deus, quod potentissimos reges ad nutum in momento infermere possit.

